

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

РЕЗЕРВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ВИРОБНИЧИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСЛУГАХ

THE PROVISION NEEDS RESERVES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN AGRICULTURAL PRODUCTION SERVICES

У статті розглянуто основні аспекти забезпечення потреб сільськогосподарських підприємств у виробничих послугах. Віднесено виробничі послуги до категорії «виробничі потреби». Показано можливі джерела отримання виробничих сільськогосподарських послуг. Проаналізовано структуру собівартості продукції рослинництва та тваринництва в 2013 р. у Львівській області. Запропоновано шляхи покриття потреб сільськогосподарських підприємств у виробничих послугах.

Ключові слова: виробничі потреби, сільськогосподарське підприємство, виробничі послуги, ринок виробничих сільськогосподарських послуг, собівартість.

В статье рассмотрены основные аспекты обеспечения потребностей сельскохозяйственных предприятий в производственных услугах. Отнесены производственные услуги к категории «производственные нужды». Показаны возможные источники получения производственных сельскохозяйственных услуг. Проанализирована структура себе-

стоимости продукции растениеводства и животноводства в 2013 г. во Львовской области. Предложены пути покрытия потребностей сельскохозяйственных предприятий в производственных услугах.

Ключевые слова: производственные нужды, сельскохозяйственное предприятие, производственные услуги, рынок производственных сельскохозяйственных услуг, себестоимость.

The article discusses the main aspects of the needs cover of agricultural enterprises in production services. The production services was took to the «productive needs» category. The possible sources of agricultural productive services has been shown. The cost structure of plant growing productions and animal husbandry productions in 2013 in Lviv region have been analyzed. The ways to cover the needs of agricultural enterprises in production services were offered.

Key words: production needs, agricultural enterprises, production services, agricultural production services market, cost.

УДК 338.46:631.11

Вислободська Г.П.

асистент кафедри статистики та аналізу
Львівський національний
аграрний університет

Постановка проблеми. У процесі виробництва сільськогосподарської продукції товаровиробники залучають виробничі послуги. Вартість виробничих послуг включається в собівартість виготовленої сільськогосподарської продукції, а відсутність можливості застосовувати послуги взагалі унеможлиблює процес виробництва даної продукції. Тому питання вибору джерела покриття потреб у виробничих сільськогосподарських послугах та резервів їх забезпечення є досить актуальним та потребують подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам визначення поняття «послуга» приділяли увагу як класичні науковці (К. Маркс [5], Ф. Котлер [4] та ін.), так і сучасні дослідники (О.Б. Моргулець [6], Ю. Коваленко [3] та ін.). У працях вітчизняних учених-економістів все частіше висвітлюються проблематика сервісного обслуговування в сільськогосподарських підприємствах. Зокрема, Н.В. Бондарчук [2] досліджує питання виробничого обслуговування в аграрному виробництві з теоретичної точки зору. Дослідженням питань формування та використання резервів забезпечення покриття потреб у виробничих сільськогосподарських послугах практично не приділялося уваги.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення теоретичних та практичних аспектів

забезпечення потреби сільськогосподарських підприємств у виробничих послугах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Процес виробництва сільськогосподарської продукції в обов'язково передбачає використання виробничих послуг, особливо чітко це виражено в галузі рослинництва.

Виробничою сільськогосподарською послугою є послуга, що направлена на зберігання та відновлення споживчих вартостей, засобів і предметів праці, що необхідні для якісного здійснення технологічних операцій у процесі відтворення продукції сільського господарства [2, с. 24].

В економічній літературі розрізняють поняття виробничих та невиробничих потреб [1]. До першої категорії відносять потребу в сировині, матеріалах, робочій силі тощо, послуги ж відносять до невиробничих потреб. Проте, враховуючи те, що процес залучення виробничих послуг можна прирівняти до використання виробничих ресурсів, необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції, то, власне, і виробничу послугу можна назвати виробничим ресурсом, відповідно, і потреби у виробничих послугах віднести до виробничих потреб.

Таким чином, потреби у виробничих ресурсах (виробничі потреби) – це потреби у всіх тих матеріалах, засобах, ресурсах та послугах, необхідних для здійснення процесу виробництва продукції.

Обсяги виробничих послуг, необхідні для виробництва сільськогосподарської продукції, встановлюються на кожному підприємстві самостійно, залежно від запланованих обсягів готової сільськогосподарської продукції. Перелік та кількість необхідних виробничих послуг для вирощування тієї чи іншої сільськогосподарської культури, витрати, понесені їх залученням, кількість обслуговуючого персоналу та інші показники записуються в технологічних картах вирощування культур. Аналогічно в господарствах складаються технологічні карти в тваринництві.

Сільськогосподарські підприємства можуть забезпечувати свої потреби у виробничих сільськогосподарських послугах двома шляхами:

- 1) самостійним виконанням;
- 2) залученням виробничих послуг зі сторони.

Можливості самозабезпечення потреб у виробничих сільськогосподарських послугах у кожного підприємства є різними та залежать від низки факторів:

- обсягу виробництва сільськогосподарської продукції;
- рівня забезпеченості технічними засобами (сільськогосподарською технікою);
- наявних фінансових ресурсів та купівельної спроможності на ринку сільськогосподарської техніки;
- кваліфікації персоналу, що бере участь у процесі виробництва послуг тощо.

Дані про виробництво послуг для власних потреб є елементами управлінського обліку, а отже, інформацією, призначеною для внутрішніх користувачів, тому практично неможливо відобразити дані про таку діяльність. Натомість можна

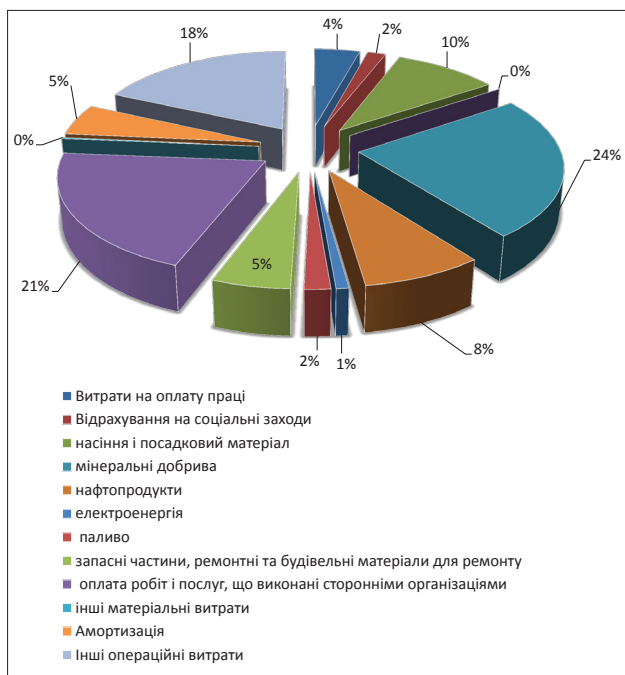

Рис. 1. Структура собівартості продукції рослинництва у Львівській області за 2013 р.

визначити обсяги залучення виробничих послуг зі сторони для виробництва сільськогосподарської продукції. Проаналізуємо структуру собівартості продукції рослинництва та тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Львівської області в 2013 р. (рис. 1 та 2).

На рис. 1 представлена структура собівартості продукції рослинництва у Львівській області.

Таблиця 1
Надання виробничих сільськогосподарських послуг респондентами

Вид послуг	Частка респондентів**, %
Оранка	66,0
Культивація	66,0
Дискування	58,0
Міжрядний обробіток ґрунту	40,0
Механізований посів зернових	60,0
Садіння картоплі	40,0
Комбайнове збирання зернових	60,0
Скошування трав	48,0
Механізоване копання картоплі	80,0
Обприскування	44,0
Внесення органічних добрив	48,0
Внесення мінеральних добрив	48,0
Транспортні послуги	54,0
Послуги робочою худобою (коні)	18,0
Ветеринарні послуги	0,0

Примітка: кожен респондент міг надавати декілька видів послуг, тому їх частка у загальній структурі подана враховуючи загальну кількість позитивних відповідей.

Джерело: складено автором на основі розробленої анкети

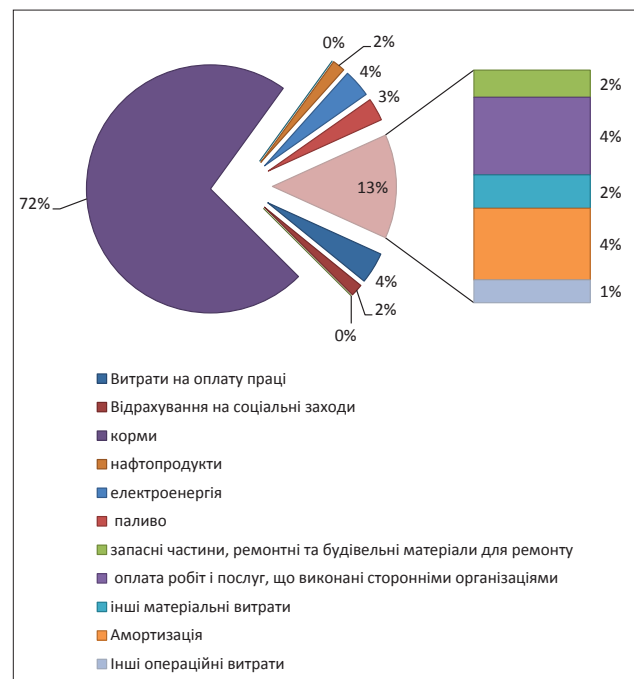

Рис. 2. Структура собівартості продукції тваринництва у Львівській області в 2013 р.

Джерело: сформовано автором на основі даних [7]

Як бачимо, одну з найбільших часток займають витрати на залучення виробничих сільськогосподарських послуг зі сторони – 21%. Щодо продукції тваринництва, то тут куплені виробничі послуги становлять лише 4% від витрат на виробництво. Це пояснюється особливостями виробничого процесу в галузі тваринництва.

Для вивчення поведінки суб'єктів ринку виробничих сільськогосподарських послуг нами було проведено соціологічне дослідження. Опитування проводилося у Золочівському, Буському та Бродівському районах Львівської області. Були опитані як споживачі, так і продавці виробничих сільськогосподарських послуг. У табл. 1 представлено перелік послуг, що надають їх виробники іншим суб'єктам господарювання на комерційній основі.

Згідно з даними табл. 1, продавці виробничих сільськогосподарських послуг здійснюють діяльність із продажу послуг у галузі рослинництва. Здебільшого це механізовані роботи, що потребують залучення відповідної сільськогосподарської техніки.

Формування резервів забезпечення потреб у виробничих послугах є важливим завданням для сільськогосподарських підприємств, оскільки встановлення оптимального співвідношення виробничих послуг власного виробництва та придбаних послуг зі сторони підвищує ефективність здійснення основної діяльності сільськогосподарського підприємства – виробництва сільськогосподарської продукції.

Формування резервів економії витрат на використання послуг як виробничих ресурсів підприємства доцільно розглядати з позицій практичних завдань. Сутність ефективності виробництва зводиться до досягнення максимальної ресурсовіддачі, що визначається за формулою:

$$K_p = \frac{Q}{R}, \quad (1)$$

де K_p – показник ресурсовіддачі;

Q – вартість річного обсягу продукції аграрного підприємства, що випускається, грн.;

R – середньорічна величина застосовуваних виробничих ресурсів (і послуг як виробничого ресурсу зокрема), грн.

Значні резерви підвищення ефективності використання сільськогосподарських послуг як виробничих ресурсів містяться у збільшенні тривалості роботи машин та механізмів, використання в повному обсязі виробничого потенціалу наявної сільськогосподарської техніки. У цілому сукупність резервів покращання використання виробничих послуг у діяльності аграрного підприємства може бути поділена на кілька груп:

1. Технічне вдосконалення засобів праці, яке передбачає:

– технічне переозброєння на базі комплексної автоматизації виробництва та впровадження гнуч-

ких виробничих систем;

– заміну застарілої сільськогосподарської техніки;

– механізацію допоміжних та обслуговуючих виробництв;

– упровадження досягнень науково-технічного прогресу.

2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок:

– ліквідації незадіяної сільськогосподарської техніки (здавання її в оренду, надання на комерційній основі виробничих сільськогосподарських послуг іншим суб'єктам господарювання, наприклад господарствам населення);

– скорочення строків ремонту і технічного обслуговування обладнання;

– зниження простоїв.

3. Покращання організації та управління виробництвом, зокрема:

– покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;

– вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;

– збільшення матеріальної зацікавленості працівників, зайнятих у наданні виробничих послуг, у підвищенні ефективності своєї діяльності.

Формуючи резерви покриття потреб у виробничих послугах та приймаючи рішення про власне їх виробництво чи залучення зі сторони, сільськогосподарські підприємства повинні зробити низку кроків:

1. Ретельно спланувати майбутні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, а відповідно до цього визначити розміри потреб у виробничих послугах.

2. Проаналізувати власні можливості для забезпечення потреб у виробничих сільськогосподарських послугах, урахувавши їх якість та собівартість.

3. Вивчити середовище свого функціонування, встановити, чи є можливості залучення виробничих послуг зі сторони для забезпечення власних виробничих потреб.

4. Аналіз досліджених вище чинників.

5. Прийняття остаточного рішення щодо вибору джерела покриття потреб у виробничих сільськогосподарських послугах.

Впровадження запропонованих вище заходів дасть змогу сільськогосподарським підприємствам збільшити обсяги виробництва своєї продукції, підвищити показники ефективності застосування виробничих сільськогосподарських послуг та збільшити прибутки від реалізації як своєї основної продукції (сільськогосподарської), так і від діяльності з продажу виробничих послуг іншим суб'єктам господарювання.

Висновки з проведеного дослідження. Показано, що використання виробничих послуг у

сільськогосподарському відтворенні має ключове значення, оскільки прямо пропорційно впливає на кінцеві обсяги виготовленої продукції та фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств.

Джерелами покриття потреб у виробничих сільськогосподарських послугах можуть бути як купівля цих виробничих ресурсів зі сторони, так і власне виробництво цих послуг.

Для прийняття рішення про забезпечення покриття потреб у виробничих послугах сільськогосподарські підприємства повинні проаналізувати всі фактори та середовище функціонування та на основі цього прийняти відповідне рішення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії : [навч. посіб.] / М.О. Ажнюк, О.С. Передрій. – К. : Знання,

2008. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/>.

2. Бондарчук Н.В. Ринок та виробничі послуги в АПК / Н.В. Бондарчук // Агросвіт. – 2010. – № 3. – С. 22–25.

3. Коваленко Ю. Теоретичні аспекти сутності послуги та її види / Ю. Коваленко // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 2. – С. 38–46.

4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер ; под общ. ред. Е.М. Пеньковой ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – 736 с.

5. Маркова В.Д. Маркетинг услуг / В.Д. Маркова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 126 с.

6. Моргулець О.Б. Розвиток сучасного понятійно-категоріального апарату теорії послуг / О.Б. Моргулець // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 5. – С. 34–41.

7. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2013 рік. Форма № 50-с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PERSONNEL MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті розглянуто проблеми управління персоналом на сучасних підприємствах. Досліджено розвиток основних концепцій та підходів до ефективного управління персоналом в історичній послідовності. Визначено умови зміни ролі та значення людини у виробничому процесі. Розкрито проблематику співвідношення понять «управління персоналом» та «управління людськими ресурсами», а також зміст та значення людського капіталу в управлінні підприємством. Доведено, що концептуальні підходи до управління персоналом на промисловому підприємстві сприяли зміні характеру відношень між роботодавцем та найманим працівником, підвищенню ролі підрозділу з управління персоналом у структурі підприємства.

Ключові слова: управління персоналом, концепція, теорія, людські ресурси, людський капітал, промислове підприємство.

В статье рассмотрены проблемы управления персоналом на современных предприятиях. Исследовано развитие основных концепций и подходов к эффективному управлению персоналом в исторической последовательности. Определены условия изменения роли и значения человека в производственном процессе. Раскрыты проблематика соотношения понятий «управление персоналом» и «управление человеческими ресурсами», а также содержание и значение

человеческого капитала в управлении предприятием. Доказано, что концептуальные подходы к управлению персоналом на промышленном предприятии способствовали изменению характера отношений между работодателем и наемным работником, повышению роли подразделения по управлению персоналом в структуре предприятия.
Ключевые слова: управление персоналом, концепция, теория, человеческие ресурсы, человеческий капитал, промышленное предприятие.

In the article the problems of personnel management in modern enterprises are reviewed. The development of basic concepts and approaches of effective personnel management in historical sequence are studied. The terms of the changing role and importance of man in the production process are determined. The concepts interrelation problems of «personnel management» and «human resource management», the meaning and value of human capital at enterprise management are solved. It is proved that the conceptual approaches to personnel management at industrial enterprises contributed to the nature changes of the relationship between employer and employee, the role of HR division in the structure of the enterprise.

Key words: personnel management, concept, theory, human resources, human capital, industrial enterprise.

УДК 658.3.007:331.108.43

Климчук А.О.

к.е.н., докторант кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницький національний
університет

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку економіки функціонування вітчизняних підприємств відбувається в тісних

взаємозв'язках із зовнішніми глобальними процесами, які протікають у світовому господарстві. Принципові зміни у змісті праці, викликані засто-